

1944 Fra Frosta til Normandie

Ivar Stamnes ga i 1946 ut en egen bok om sine opplevelser før, under og etter landgangen i Normandie. Boka bygger på egne dagboknotater og heter «I panservogn fra Caen til Bryssel». Interessant å se hvordan både han og forlaget brukte den svenske skrivemåten: Bryssel. Boken gir et detaljert innblikk i en ung norsk krigsoffisers tanker og opplevelser under en av historiens største landganger i krigstid. Boken kom først ut på Bruns forlag, senere også i form av ett bind i Norsk Kunstforlags serie av norske krigsdeltagere. I 1979 ga Stamnes ut et nytt opplag av boka på eget forlag, med bilder og et utfyllende etterord på åtte sider. Den dyktige Asbjørn Eklo, d. 2021, skrev ned en del av det Ivar Stamnes fortalte, og som jeg bringer videre her. Utover dette er nevøen Olaf W. Stamnes kilde hva gjelder levering av bilder, stoff og annen informasjon.

Ivar Stamnes ble født 1. januar 1915 i Trondheim. Hans mor, Ane Marie, døde i 1920. Far Olaf Stamnes satt igjen med fire små barn. Ivar kom derfor til sine besteforeldre på Frosta: Anna (1855-1941) og Bernt Rekkebo (1857-1929) i «Medti-Reppu», hvor han vokste opp. Han tok realskole i Trondheim og landsgymnaset på Orkanger. I 1939 reiste han til Oslo på Befalsskolen. Samme året ble han kjent med Levanger-piken Solveig Andersen som han giftet seg med i 1940.

Ivar Stamnes

Etter et kort opphold i Levanger tok han et lærervikariat i Snillfjord. Her oppholdt han seg ved krigsutbruddet i april dagene 1940. Fra disse dager har Ivar tatt ned noen notater hvor han forteller om egenhendige observasjoner av det som var tydelig spionvirksomhet. Dette binder han sammen med slik det ble både ved krigsutbruddet og gjennom krigen. Han gir myndighetene det glatte laget og gir flere i samfunnet stempelet *forrædere* enn de tradisjonelle og de som ble dømt. Ivar Stamnes var helt tydelig på at ved organisert mobilisering og tillatelse til å yte motstand ville Norge kunne hivd ut tyskerne. Han var ikke alene om å tro det.

Som sersjant i kavaleriet skulle han, ved mobilisering, møte på Rinnleiret. Men de norske styrker hadde trukket nordover og Ivar Stamnes kom seg til Snåsa og var med under en trefning ved Fossen. Etter kapitulasjonen og internering slo han seg ned i Levanger og begynte på lærerskolen. I den tiden kom han også i kontakt med den lokale Milorg-organisasjonen i Levanger.

I februar 1942 flyktet Ivar Stamnes over til Sverige. Ivar ville slåss for sitt land, derfor greide han å komme seg til England hvor han ble innrullert i "Skottlandsbrigaden". Denne hærstyrken kom aldri i kamp. Bortsett fra norske flygere, marinen og handelsflåten var det få fra hæren som fikk anledning til å føre kampen videre. Men det var noen, først og fremst «commandos» som hele tiden sto under britisk overkommando.

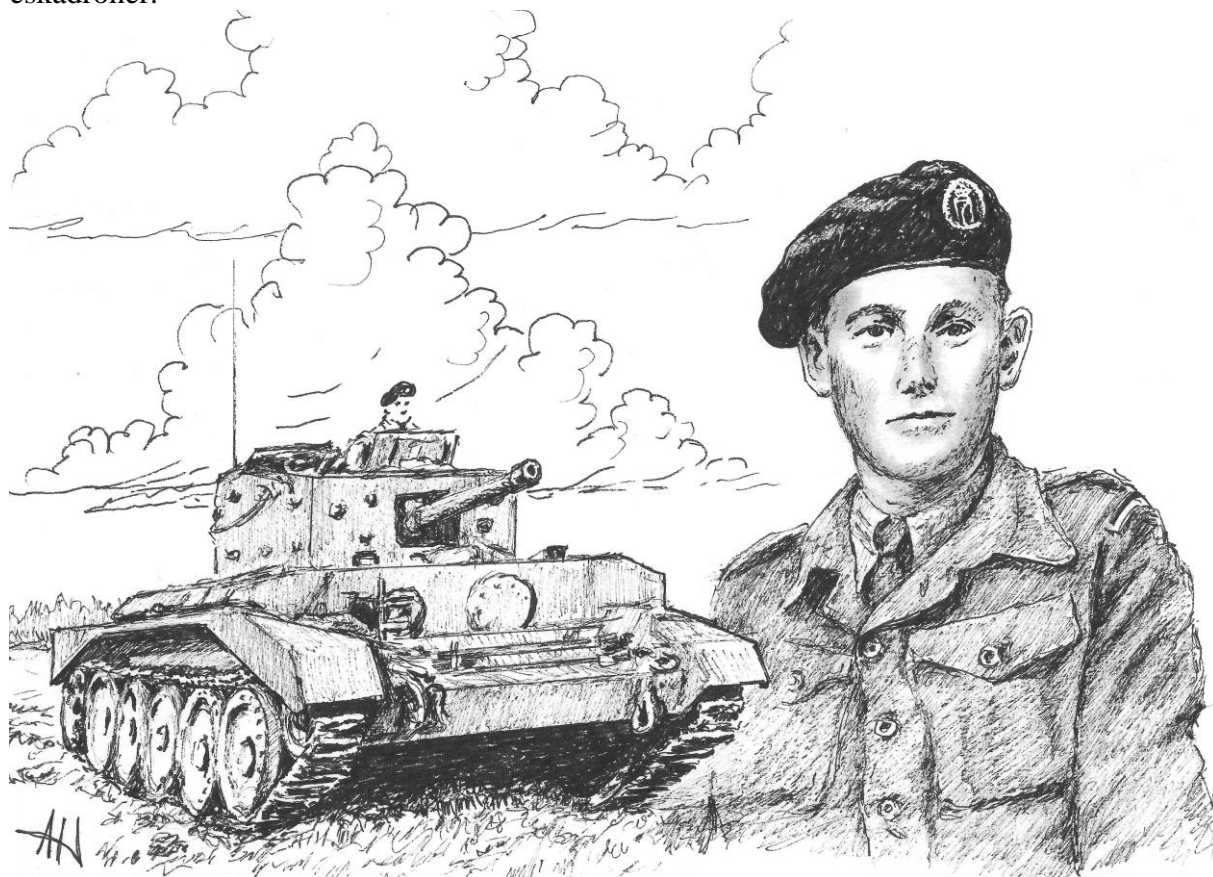
Ivar Stamnes som løytnant

Det ble plukket ut 80 norske offiserer som tjenestegjorde i britiske avdelinger, i engelsk uniform, men ofte med merket: "Norway" på armen. Året etterpå, ble han som en av 80 norske offiserer, overflyttet til britiske avdelinger som manglet befall. Av disse nordmennene, fikk 15 stk være med på «invasjonen» i 1944, men ikke D-dagen eller de første angrepsdagene. Ivar Stamnes var som ung fenrik en av disse. 20 dager etter selve D-dagen, ble han sendt inn i krigssonen som kommandør på en stridsvogn. De påfølgende dagene måtte tre av 15 norske offiserer bøyte med livet.

Sammen med oberstløytnant Ivar Frøystad ble Ivar Stamnes den 1. januar 1944 attasjert den britiske panseropklaringsbataljonen Welsh Guards. Denne tilhørte Guards Armoured Division. Panseropklaringsbataljonen besto av tre stridende eskadroner og en stabeseskadron, til sammen omkring åtti tanks.

De ble fordelt til hver sin eskadron, og bar britiske uniformer. Ivar Stamnes skriver at de fikk kommandomyndighet i avdelingen stort sett på like fot med de britiske offiserene. Dette er nok noe påtatt, og sikret gjennom «stort sett». De hadde i tiden forut for overføringen, gjennomgått en rekke norske og britiske kurser, dog mest av infanteripreg. Nå måtte de begynne fra nytt av for å lære alt om stridsvognens tekniske sammensetting, samt om dens taktiske anvendelse.

Bataljonen var utstyrt med den 27 tons tunge Cromwell stridsvognen. Denne hadde en besetning på fem mann, en 75 mm kanon og to maskingeværer. Eskadronen var sammensatt av stabstropp med fire vogner og fem tropper á tre vogner. Bataljonen bestod av stabeseskadron og tre stridende eskadroner.

Under dag 1, selve D-dagen gikk de første avdelinger av amerikanere, briter, kanadiere og polakker i land på strendene i Normandie. Ivar Stamnes og hans avdeling ventet hver dag på marsjordre og ventetiden var lang der de lå i nærheten av Brighton.

Den 28. juni kom endelig ordren og dagen etter satte de føttene på fransk jord. Avdelingen til Ivar Stamnes kom flere ganger i kamp med tyske styrker. De britiske Challenger og Cromwell stridsvognene (tanks) hadde mindre pansertykkelse og bestykning enn den tyske Panther og Tiger tank. På mange måter en ujevn kamp, men britene hadde den fordel at de var flere og hadde større kampmot enn fienden, mente Stamnes.

Den 9. november i en landsby i nærheten av Brussel skriver Stamnes: *Kl. 2.00 om ettermiddagen melder vårt infanteri at de kan se de første tyskere i skogkanten. De ble sluppet helt inn på 200 meters hold før ild ble åpnet. Fra min egen posisjon bak et hushjørne kan jeg se fienden smyge seg mot oss. Fiendens bombekastere spiller opp og granater faller tett mellom husene. Plutselig roper en del infanterister at de kan se tyske tanks i skogkanten, som nå var satt inn for å ta landsbyen tilbake. Striden øker til det rene inferno. Og det er snart ikke mulig å se stort fremover på grunn av røyken fra de brennende husene. Min panservogn sneglet seg fremover i skjul av husene, men et sted var vi nødt til å forsere en ganske stor åpning. Det eneste jeg husker er en voldsom eksplosjon og en ildsøyle, så svinner alt bort.*

Da Ivar Stamnes våknet lå han på et lasarett. Han ble fløyet tilbake til England og ble liggende på sykehus frem til julen 1944. Etter freden, kom han tilbake og tjenestegjorde en kort stund på Rinnleiret. Den 17. mai 1945 var han på Kristiansten festning i Trondheim. Kaptein Stamnes fikk da æren av å heise det norske flagget på festningen, på denne første 17. mai i et fritt Norge. Han gikk en stund ut av forsvaret og var lærer ved framhaldsskolen i Trondheim, før han tok videreutdanning i Forsvaret innen saniteten.

I 1953 reiste han til Korea og ble ansatt som administrasjonssjef ved det Norske feltsykehuset under Korea-krigen. Senere ble han sjef for forsvarets ABC skole og avsluttet sin militære løpebane som sjef for skole- og rekruttavdelingen på Akershus festning i Oslo. Han hadde da majors rang. 60 år gammel kom han tilbake til Levanger, hvor han og hans kone Solveig kjøpte seg hus i Halsan. Ivar Stamnes gikk inn i *Odd Fellow logen* i Levanger og ble overmester i årene 1986-1988. Ivar og Solveig Stamnes solgte etter hvert huset i Halsan og kjøpte seg leilighet i Sjøgata 26-28.

Ivar Stamnes heiser flagget på Kristiansten 17. mai 1945

Major Ivar Stamnes ble kjørt ned av en bilist i Kirkegata og havnet på sykehuset. Han kom seg etter dette. Men en tid senere ble han syk, og havnet på Breidablikk hvor han døde 16. juni 2000, 85 år gammel.

Ivar Stamnes er blitt tildelt følgende dekorasjoner:

Krigsmedaljen. Deltakermedalje med rosett. WarMedal. Meritoriens Unit Commendation. Alsass-Lorraine Cross. France-Germany Star. 1939-1945 star, Korean Medal.

UNMedal og Forsvarsmedaljen. Post Mortem 2004: Den franske Æreslegion under 60 års-markeringen i Normandie.

Kilder 9. november 2021. F.v Kolbein Viktil og Olaf W. Stamnes, sistnevnte nevø av Ivar

Ivar Stamnes har egenhendig skrevet ned at han har mottatt Purple Heart. Men medaljen finnes ikke fysisk i hans samling. Hva gjelder Purple Heart, kan det virke som det etter hvert mest ble en inflasjon, og de relaterte organisasjoner har selv uheldigvis mistet oversikten. Det skyldes i hovedsak at Official Military Personnel File (OMPF) brant ned i 1973. Searchteam hos NARA har heller ikke funnet de tre nordmennene jeg har anmodet om. Purple Heart har nok mistet litt av sin anseelse på linje med tilsvarende utmerkelse, ofte i det øyeblikk at tidsfaktoren er omvendt proporsjonal med dokumentasjons- og bevisbyrden. Det er nok flere som mener at utmerkelse bør være en ferskvare. For Ivar og hans likesinnede var de nok mer interessert i en verdig respekt enn at museale- og særorganisasjoner skal sole seg i deres glans. Ivar Stamnes var en av de få som turte og ville, og kom ut av det hele med æren i behold så det monner. En større utmerkelse og medalje finnes ikke. Og et bedre ettermæle kan ingen familie få.